

(جلد حقوق محفوظ ہیں)

انگلی حساب

مُصَنَّف

میاں محمد یوسف سید یا سٹریٹنہمی سکول (پنجاب)

نہر سوہر سٹی

انجمن ایوان تجارت میان جنوں

وچوہداری عبد الغفور اندر رگر جویش

طبع کا پتہ

میاں محمد یوسف تجارتی سکول میان جنوں

پہنت فی جلد ۴

ضلع ملتان

انگلی حساب

سیکھوں کا جی چاہے قاعدے بن گئے چارجی
کچی از بہت کچی از بہت تھوک و پرچون جی تھو

خدمتہ و تصنی علی رسولہ الکریم
سیکھو جبکہ جی حسابے قاعدے بن گئے چارجی
پہلی اڑھت پچی اڑھت تصوک پر چوں جی !

ویب لچ

کوئی قوم تجارت میں ترقی نہیں کر سکی
جب تک کاروباری حساب میں پوری طرح واقف
نہ ہو۔ پاکستان کے تاجر پیشہ لوگوں کی ضروریات
کو مدنظر رکھتے ہوئے یہ کتاب لکھی گئی ہے اس
کتاب میں ہر طرح کے کاروبار کے حسابات کرنے کا
طریقہ بنیاد آسان طور پر سکھایا ہے۔ جو کہ معمولی
لکھا پڑھا دوکاندار آسانی کے ساتھ سمجھ سکتا ہے۔
امید ہے کہ تجارت پیشہ لوگ اس کتاب کی پوری
پوری قدر کریں گے۔

چوہدری عبدالغفور

کاروباری آدمی کو پہاڑے اور مندرجہ ذیل گنتی

زبانی یاد ہونی چاہیے۔

۱۔	روپیہ ۹	آئے	۱۰۰	پیسے کے
۲۔	"	۲	۲۰۰	"
۳۔	"	۱۱	۳۰۰	"
۴۔	"	۱۰	۴۰۰	"
۵۔	"	۱۳	۵۰۰	"
۶۔	"	۶	۶۰۰	"
۷۔	"	۱۵	۷۰۰	"
۸۔	"	۸	۸۰۰	"
۹۔	"	۱	۹۰۰	"
۱۰۔	"	۱۵	۱۰۰۰	"
۱۱۔	روپے ۴	آئے	۱۰۰	آئے کے
۱۲۔	روپے ۸	آئے	۲۰۰	آئے کے
۱۳۔	"	۱۸	۳۰۰	"
۱۴۔	روپے ۲۵	"	۴۰۰	"
۱۵۔	روپے ۳۱	آئے	۵۰۰	"
۱۶۔	"	۸	۶۰۰	"
۱۷۔	"	۱۲	۷۰۰	"
۱۸۔	روپے ۵۰	"	۸۰۰	"
۱۹۔	"	۵۶	۹۰۰	"

۱۰۰۰ آٹے کے ۴۲ روپے ۸ آٹے

۴۰	سیر	کے	من
۸۰	آدھ سیر	کے	من
۱۶۰	پاؤ	کے	من
۳۲۰	آدھ پاؤ	کے	من
۶۴۰	چھٹانک	کی	من
۱۲۸۰	آدھ چھٹانک	کی	من
۳۱۰۰	توسے	کے	من
۶۲۰۰	۶ ماشہ	کا	من
۳۱۰۰	ماشہ	کا	من
۲۹۶۶۰۰	رتی	کی	من
۲۳۸۰۸۰۰	چاول	کے	من

آزمیت کے کاروبار کے

قاعدے

قاعدہ عام

۲۱	سیر کو اتنے آنے	روپے من کی قیمت	بچنے
۱۱	کو اتنے آنے	روپے من کی قیمت	بچنے
۱۰	اچھانک کو اتنے پیسے	" " " "	بچنے
۵	" " " "	" " " "	بچنے
۲۶	" اتنی دسریاں	" " " "	بچنے

جتنے آئے من کی قیمت ۲۲ سیرہ کو اتنی دھریاں
 جتنے پیسے من کی قیمت ۲۲ سیرہ کو اتنے گندے
 مثلاً ایک من چیز کی قیمت ۱۱ روپے
 ۶ آئے ۲۲ ہائی ہو تو ۲۲ سیرہ کی قیمت ۱۱ آئے
 ۶ دھری ہوگی

نوٹ:- ہم دھری کا ایک پلہ
 مندرجہ بالا قاعدہ مکمل نہیں۔ کیونکہ
 اس سے ہم ۲۲ سیرہ اور ۲۲ سیرہ کی قیمت تو
 دریافت کر سکتے ہیں۔ اگر ہم کو تین سیرہ یا
 ۲۲ سیرہ کی قیمت دریافت کرنی ہو تو یہ قاعدہ مفید
 ثابت نہیں ہوتا۔ اس کی کو دور کرنے کے لئے طریقہ
 نہایت آسان بنایا گیا ہے۔ جو نیچے لکھا جاتا ہے۔

قاعدہ خاص

۱۔ جتنے روپے من کی قیمت ہو۔ جتنے سیروں
 کی قیمت دریافت کرنی ہو۔ روپے اور
 سیروں کو آپس میں ضرب دو۔ حاصل ضرب
 کا دہان کا مندرجہ چوائیاں اور اکائی کا
 مندرجہ پانچ پیسے عدد پانچ گنتے۔

۲۔ جتنے آنے من کی قیمت ہو جتنے سیروں کی قیمت دریافت رقب ہو آنے اور سیروں کو آپس میں ضرب دو۔ حاصل ضرب کا دہائی کا ہندسہ پیسے اور اکائی کا ہندسہ ڈیڑھے گڈے۔

۳۔ جسے پیسے من کی قیمت ہو۔ پلیوں اور سیروں کو آپس میں ضرب دو۔ حاصل ضرب کا دہائی کا ہندسہ دہریاں اکائی کا ہندسہ ڈیڑھے کوڑیاں۔

۴۔ جتنے روپے من کی قیمت ہو۔ جتنے چھانکوں کی قیمت دریافت کرنی ہو۔ روپوں اور چھانکوں کو ضرب دو۔ حاصل ضرب کا دہائی کا ہندسہ پیسے اور اکائی کا ہندسہ ڈیڑھے گڈے۔

۵۔ جتنے آنے من کی قیمت ہو۔ چھانکوں کی قیمت معلوم کرنی ہو۔ آنے اور چھانکوں کو آپس میں ضرب دو۔ حاصل ضرب کا دہائی کا ہندسہ اتنے گڈے اکائی کا ہندسہ ساگن کیرے۔

نوٹ ۱۔ ۸ کیرے کی ایک کوڑی۔

۶۔ جتنے روپے من ۱۶ سیر یا ۱۶ سیر چیز کی قیمت معلوم کرنی ہو پہلے سیروں کے پاؤ بناؤ۔ پھر روپوں اور پاؤ کو آپس میں ضرب دو۔ حاصل ضرب کا دہائی کا ہندسہ اتنے گڈے

اکائی کا ہندسہ اتنی پائیاں اتنے گنڈے
 ۷۔ جتنے آنے من کی قیمت ہو $2\frac{1}{2}$ یا $2\frac{1}{2}$
 سیر چیز کی قیمت دریافت کرنی ہو۔ آؤں
 اور پاؤ آپس میں ضرب دو۔ حاصل صرفت کا
 دہائی کا ہندسہ اتنی دہریاں اور آکائی کا
 ہندسہ ڈیڑے کوڈیاں۔

۸۔ جتنے روپے من کی قیمت ہو۔ جتنے تولہ
 کی قیمت معلوم کرنی ہو۔ روپوں اور تولہ کو
 آپس میں ضرب دو۔ حاصل ضرب کا $\frac{1}{4}$ کرو
 اتنی کوڈیاں قیمت ہوگی۔

مثال قاعدہ نمبر ۱۔ ایک چیز ۱۳ روپے من ہو
 تو ۳ سیر کی قیمت دریافت کرو۔

$$۱۳ \times ۳ = ۳۹$$

دہائی کا ہندسہ = ۳ چوہیاں

اکائی کا ہندسہ = $4 \times 1\frac{1}{2} = ۹$ پیسے ۹ گنڈے

جواب = ۳ آنے ۹ پیسے ۹ گنڈے

مثال قاعدہ نمبر ۲۔ ایک چیز کی قیمت ۱۱ آنے
 من ہو۔ تو چار سیر کی قیمت معلوم کرو؟

۱۱ × ۴ = ۴۴

دیہاتی کا مہندسہ ۴ پیسے

اکائی کا مہندسہ = ۴ × ۱۱ = ۴۴ گنٹ

۴ پیسے ۶ گنٹ جواب

ضرب کو مختصر کرنے کا طریقہ

مثلاً ۱۔ ۱۲۶ روپے من ۳ سیر کی قیمت دریافت کرو۔

۱۲ × ۳ = ۳۶ چوتھیاں

۶ × ۳ = ۱۸

جواب = ۵ روپے ۶ گنٹ ۱۸ پائی

جتنے	روپے	من کی قیمت	۲۰	سیر کو اتنی اٹھتیاں
جتنے	روپے	"	"	چونیاں
جتنے	روپے	"	"	دونیاں
جتنے	روپے	"	"	لپا لپا لوں سا گنا آئے
جتنے	روپے	من کی قیمت	۳۳	سیر لوں سا گنا آئے
"	آئے	"	"	اسنے پیسے
"	"	"	"	اتنے دھیلے
"	"	"	"	۲۱ اتنی دھریاں

جتنے پیسے من کے
 جتنے پیسے من کے
 ۱۲ سیروں اتنی دھریاں
 ۵ سیروں اتنی آدمی دھریاں
 ہٹلا ۱۲ روپے ۱۲ آئے من کی قیمت
 ہو۔ تو ۱۱ سیر کی قیمت دریافت کرو۔

حل } ۱ × ۱۲ = ۱۲ چونیاں
 ۱ × ۱۲ = ۱۲ پیسے
 ۳ روپے ۱۱ آئے ۴ چائی
 باب

نوٹ:- اس سیر کی ایک تارن ہوتی ہے۔ جو عام طور پر سبزی، میدا، سنڈوں میں استعمال ہوتی ہے

جتے بیسے من تارن کو اتنی دھڑیاں
جتے سیر روپے کی چیز ہوتی ہے اتنے من کو
۴۰ روپے۔

مثلاً۔ ۳ سیر روپے کی چیز ہو ۳ من
کی قیمت ۴۰ روپے ہوگی۔

جتنی چھانک سیروں کے اوپر ہو۔ ان کو ۱۱
گنا کر کے اتنے سیر من کے ساتھ اعداد کر دو۔

مثلاً ۳ سیر ۱۱ چھانک روپے کی چیز ہو
تو ۳ من ۱۱ سیر کی قیمت ۴۰ روپے ہوگی۔
جتنے چھانک روپے کی چیز ہو اتنے من کی
قیمت ۴۰ روپے ہوگی۔

مثلاً ایک روپیہ کی تین چھانک چیز
ہوتی ہے۔ تو ۳ من کی قیمت ۴۰ روپے ہو
گی۔

جتنے چھانک روپیہ کی چیز ہو اتنے سیر
کو ۱۱ روپے۔

جتنی چھانک روپے کی چیز ہو اتنی پون چھانکی
کو آند۔

مثلاً ۱۱ چھانک ایک روپیہ
۱۱ پون چھانکی کو ایک آند

جتنے سیر روپے کی اتنے سو من کو چار ہزار
 اگر سیروں کے ساتھ چھانک ہو تو چھانکوں
 کو $\frac{1}{4}$ سے ضرب دو۔ وہ من بن جائینگے
 اور من میں جمع کرو۔

مثلاً ۶ سیر ۶ چھانک ایک روپیہ کی
 چیز ہو تو $\frac{1}{4} \times 6 = 1.5$ من کو ۴ ہزار روپیہ

کریا

جتنے روپے سیر کی قیمت ہو۔ من کی قیمت
 دریافت کرنی ہو۔ روپوں کو چار سے ضرب دیکر
 مضرا ناندہ کرو۔

مثلاً ۳ روپے سیر ۱ من کی قیمت کیا ہوگی

۳ × ۴ = ۱۲۰ روپے

جواب ۱۲۰ روپے

جتے آنے سیر کی قیمت ہو۔ من کی قیمت معلوم
 کرنی ہو۔ آؤں کو ڈھائی سے ضرب دو۔ اتنے
 روپے من کی قیمت ہو گی۔

مثلاً ۱۳ آنے ایک سیر کی قیمت ہے۔ من
 سیر کی قیمت سو ۱۰ = ۲۱ = ۳۲ روپے ۸ آنے
 جتے پیسے سیر کی قیمت ہو۔ من کی قیمت
 معلوم کرنی ہو۔ پیسوں کو دس سے ضرب دو۔
 اتنے آنے من کی قیمت ہو گی۔

مثلاً ۲ پیسے سیر من کی قیمت

۲ = ۱۰ = ۲۰ آنے

حباب ۱ روپہ چار آنے من

جتے درجیلے سیر کی قیمت۔ من کی قیمت معلوم کرنی
 ہو۔ تو درجیلوں کو ۵ سے ضرب دیں۔ اتنے آنے
 من کی قیمت ہو گی۔

مثلاً دو درجیلے سیر۔ من کی قیمت

۲ = ۵ = ۱۰ آنے حباب

جتے دھڑیاں سیر کی قیمت ہو۔ من کی قیمت
 دریافت کرنی ہو۔ تو دھڑیوں کو پانچ سے ضرب دو
 اتنے آنے من کی قیمت ہو گی۔

مثلاً دو دھڑی ایک سیر کی قیمت ہو۔ تو

من کی قیمت کیا ہو گی۔

۲۲ ۲ $\frac{1}{2}$ ۵ آئے سو کی قیمت

جواب

جتے روپے سیر کی قیمت پاؤ کی اتنی چوتیاں

جتے آئے سیر کی قیمت پاؤ کے اتنے پیسے

جتے پیسے سیر کی قیمت پاؤ کو اتنی دھڑیاں

مثلاً ۱ روپے آئے ۱ پیسے سیر کی قیمت
ہیں۔ پاؤ کی قیمت معلوم کرو

اچنی ۱ پیسے ادھڑی جواب

جتے آئے جتے پیسے سیر کی قیمت ہو۔ سب کے

آئے بناؤ۔ جتے آئے ہوں اتنے روپے ۱۶ سیر
کی قیمت ہوگی۔

مثلاً ۲ روپے آئے چھ پائی سیر کی قیمت

ہے۔ ۱۶ سیر کی قیمت کیا ہوگی

۳۹ روپے ۸ آئے ۱۶ سیر کی قیمت

جواب

۱۶

صرافہ

چھانک پانچ تولے کی نہیں ہوتی۔ چھانک ۵ روپیہ
 وزن کی ہوتی ہے۔ تولہ کا وزن ۳ ماشہ اور روپیہ کا
 وزن ۱۱ ماشہ ۵ رتی ہوتا ہے۔ چھانک میں ۱۵ رتی کا
 فرق پڑے گا۔ اور ایک من میں ۱۰۰ تولہ کا فرق پڑے گا
 اس لئے اردو خزان من کا تولہ ۳۲۰ جاتے ہیں۔
 بینی داسے من کا تولہ ۳۱۰ جاتے ہیں۔

لونٹا ۱۰ ایک سیر کا وزن ۸۰ روپیہ بھر ہوتا ہے
 ۸۰ تولہ بھر نہیں ہوتا۔

۶ ماشہ کی اتنی اٹھنیاں	جتنے روپے تولہ کی قیمت
۳ ماشہ کو اتنی چوٹیاں	" " " "
۱ ۱/۲ ماشہ کو اتنی دوٹیاں	" " " "
۶ رتی کو اتنے آنے	" " " "
۳ رتی کو اتنے آدھ آنے	" " " "
۱ ۱/۲ " " " پیسے	" " " "

جتنے روپے تولہ کی قیمت	ماشہ کو سولے آنے اتنی پائیاں
" " " "	رتی کی قیمت دہ گنی پائیاں
" " " "	چادل کی سوائے گڈے
جتنے آنے تولہ کی قیمت	ماشہ کو اتنی پائیاں
جتنے آنے تولہ کی قیمت	رتی کی قیمت پانچ گنا کوڈیاں

بیرازی

جتنے روپے گز کی قیمت	گرہ کو اتنے آنے
" " آنے	" اتنی دمڑیاں
" پیسے	" اتنے گڈے

جتنے روپے گز	۱۴ گز کو اتنی چونیاں
جتنے آنے گز	۱۴ " اتنے پیسے
" پیسے گز	۱۴ گز کو اتنی دمڑیاں

جتنے روپے حقان کی قیمت ہو۔ جتنے گزوں کی قیمت معلوم کرنی ہو اور حقان کی لمبائی معلوم ہو۔

طریقہ :- روپے اور گزوں کو آپس میں ضرب دو۔ اور لمبائی پر تقسیم کر دو۔

جتنے آنے گز ۱۴ گز کو اتنے روپے

پونے چار روپے من تو پونے چار من کی قیمت کیا ہوگی۔

طریقہ :- من اور روپوں کو پرا کر کے آپس میں ضرب دو

جسے ضرب دیں اس کو $\frac{1}{14}$ حصہ سمجھو۔ اور تفریق کرو اور بعد میں $\frac{1}{14}$ کا اضافہ کرو۔

$$\frac{1}{14} = \frac{1}{14} \times \frac{14}{14} = \frac{14}{14 \times 14} = \frac{14}{196} = \frac{1}{14}$$

بڑا سب سے بڑا مفید ثابت ہوتا ہے۔

مثلاً:- ۱۳ آنے گز کی قیمت ۹۷ گز کی قیمت کیا ہوگی۔

فرض کریں۔ ایک گز کی قیمت ۱ آنے ہے تو ۹۷ گز کی قیمت

۹۷ روپے ۱ آنے ہے۔ اگر ۱۳ آنے گز کی قیمت تو ۹۷ گز کی قیمت =

$$۹۷ روپے ۱ آنے = ۱۳ \times ۷ = ۹۱ روپے ۱۳ آنے (جواب)$$

طریقہ ضرب دینے کا

روپے	آنے	پائی	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۱	۹	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۲	۸	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۶	۷	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۱۲	۶	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۲۰	۵	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۳۰	۴	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۴۲	۳	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۵۶	۲	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۷۲	۱	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۹۰	۰	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$
۱۱۰	۰	۰	=	$\frac{1}{2}$	$\times$	$\frac{1}{2}$

لوہے ہرٹ

جتنے روپے ایک سنڈروویٹ کی قیمت ہو، رتل کو اتنے آنے

جنرل مرچنٹ

جتنے روپے ایک درجن کی قیمت ہو اتنے آنے اور چوگنی پائیاں ایک چیز کی قیمت ہوگی۔

جتنے آنے کی درجن کی قیمت ہو اتنی پائیاں ایک چیز کی قیمت ہوگی

— پیو —

۴ کوڈی = ایک گنڈا

۵ گنڈے = ایک پائی

۱۵ گنڈے = ایک پیسہ

پونے چا گنڈے = ایک دمڑی

۴ دمڑی = ایک پیسہ

$\frac{1}{4} \times \frac{1}{4}$ کرنے ضرب کا طریقہ

$\frac{1}{4}$ روپے من $\frac{1}{4}$ من = ۵۷ روپے ۱۳ آنے (جواب)

$\frac{1}{4}$ روپے $\frac{1}{4}$ من = ۳۸ روپے ۱ آنے ایک کا اضافہ

— پیو —

۱/۲ کو ۱/۲ سے ضربا

۶ ۱/۲ روپے من ۱/۲ من کی قیمت = ۸ روپے ۱۳ آنے
 پولی کا اضافہ کیا۔

۳ ۱/۲ روپے من پولی نے ۸ من = ۲۹ روپے ۱ آنے
 ایک آنے کا اضافہ کیا۔

بایج کاپیاره			چار کاپیاره			پن کاپیاره			دو کاپیاره		
۵	۵	۱	۵	۲	۱	۳	۳	۱	۲	۲	۱
۱۰	۵	۲	۸	۲	۲	۴	۳	۲	۲	۲	۲
۱۵	۵	۳	۱۲	۲	۳	۹	۳	۳	۴	۲	۳
۲۰	۵	۴	۱۶	۲	۴	۱۲	۳	۴	۶	۲	۴
۲۵	۵	۵	۲۰	۲	۵	۱۵	۳	۵	۱۰	۲	۵
۳۰	۵	۶	۲۴	۲	۶	۱۸	۳	۶	۱۲	۲	۶
۳۵	۵	۷	۲۸	۲	۷	۲۱	۳	۷	۱۴	۲	۷
۴۰	۵	۸	۳۲	۲	۸	۲۴	۳	۸	۱۶	۲	۸
۴۵	۵	۹	۳۶	۲	۹	۲۷	۳	۹	۱۸	۲	۹
۵۰	۵	۱۰	۴۰	۲	۱۰	۳۰	۳	۱۰	۲۰	۲	۱۰
۵۵	۵	۱۱	۴۴	۲	۱۱	۳۳	۳	۱۱	۲۲	۲	۱۱
۶۰	۵	۱۲	۴۸	۲	۱۲	۳۶	۳	۱۲	۲۴	۲	۱۲
۶۵	۵	۱۳	۵۲	۲	۱۳	۳۹	۳	۱۳	۲۶	۲	۱۳
۷۰	۵	۱۴	۵۶	۲	۱۴	۴۲	۳	۱۴	۲۸	۲	۱۴
۷۵	۵	۱۵	۶۰	۲	۱۵	۴۵	۳	۱۵	۳۰	۲	۱۵
۸۰	۵	۱۶	۶۴	۲	۱۶	۴۸	۳	۱۶	۳۲	۲	۱۶
۸۵	۵	۱۷	۶۸	۲	۱۷	۵۱	۳	۱۷	۳۴	۲	۱۷
۹۰	۵	۱۸	۷۲	۲	۱۸	۵۴	۳	۱۸	۳۶	۲	۱۸
۹۵	۵	۱۹	۷۶	۲	۱۹	۵۷	۳	۱۹	۳۸	۲	۱۹
۱۰۰	۵	۲۰	۸۰	۲	۲۰	۶۰	۳	۲۰	۴۰	۲	۲۰

نو کا پیارہ			آٹھ کا پیارہ			ست کا پیارہ			چھ کا پیارہ		
۹	۹	۱	۸	۸	۱	۷	۷	۱	۶	۶	۱
۱۸	۹	۲	۱۶	۸	۲	۱۵	۷	۲	۱۴	۶	۲
۲۷	۹	۳	۲۴	۸	۳	۲۳	۷	۳	۱۸	۶	۳
۳۶	۹	۴	۳۲	۸	۴	۳۱	۷	۴	۲۴	۶	۴
۴۵	۹	۵	۴۰	۸	۵	۳۹	۷	۵	۳۰	۶	۵
۵۴	۹	۶	۴۸	۸	۶	۴۷	۷	۶	۳۶	۶	۶
۶۳	۹	۷	۵۶	۸	۷	۵۵	۷	۷	۴۲	۶	۷
۷۲	۹	۸	۶۴	۸	۸	۶۳	۷	۸	۴۸	۶	۸
۸۱	۹	۹	۷۲	۸	۹	۷۱	۷	۹	۵۴	۶	۹
۹۰	۹	۱۰	۸۰	۸	۱۰	۷۹	۷	۱۰	۶۰	۶	۱۰
۹۹	۹	۱۱	۸۸	۸	۱۱	۸۷	۷	۱۱	۶۶	۶	۱۱
۱۰۸	۹	۱۲	۹۶	۸	۱۲	۹۵	۷	۱۲	۷۲	۶	۱۲
۱۱۷	۹	۱۳	۱۰۴	۸	۱۳	۱۰۳	۷	۱۳	۷۸	۶	۱۳
۱۲۶	۹	۱۴	۱۱۲	۸	۱۴	۱۱۱	۷	۱۴	۸۴	۶	۱۴
۱۳۵	۹	۱۵	۱۲۰	۸	۱۵	۱۱۹	۷	۱۵	۹۰	۶	۱۵
۱۴۴	۹	۱۶	۱۲۸	۸	۱۶	۱۲۷	۷	۱۶	۹۶	۶	۱۶
۱۵۳	۹	۱۷	۱۳۶	۸	۱۷	۱۳۵	۷	۱۷	۱۰۲	۶	۱۷
۱۶۲	۹	۱۸	۱۴۴	۸	۱۸	۱۴۳	۷	۱۸	۱۰۸	۶	۱۸
۱۷۱	۹	۱۹	۱۵۲	۸	۱۹	۱۵۱	۷	۱۹	۱۱۴	۶	۱۹
۱۸۰	۹	۲۰	۱۶۰	۸	۲۰	۱۵۹	۷	۲۰	۱۲۰	۶	۲۰

تیره کاپیاره			پاره کاپیاره			گیار کاپیاره			دس کاپیاره		
۱۳	۱۳	۱	۱۲	۱۲	۱	۱۱	۱۱	۱	۱۰	۱۰	۱
۲۴	۱۳	۲	۲۲	۱۲	۲	۲۲	۱۱	۲	۲۰	۱۰	۲
۳۹	۱۳	۳	۳۴	۱۲	۳	۳۳	۱۱	۳	۳۰	۱۰	۳
۵۲	۱۳	۴	۴۸	۱۲	۴	۴۲	۱۱	۴	۴۰	۱۰	۴
۶۵	۱۳	۵	۶۰	۱۲	۵	۵۵	۱۱	۵	۵۰	۱۰	۵
۷۸	۱۳	۶	۷۲	۱۲	۶	۶۶	۱۱	۶	۶۰	۱۰	۶
۹۱	۱۳	۷	۸۴	۱۲	۷	۷۷	۱۱	۷	۷۰	۱۰	۷
۱۰۴	۱۳	۸	۹۶	۱۲	۸	۸۸	۱۱	۸	۸۰	۱۰	۸
۱۱۷	۱۳	۹	۱۰۸	۱۲	۹	۹۹	۱۱	۹	۹۰	۱۰	۹
۱۳۰	۱۳	۱۰	۱۲۰	۱۲	۱۰	۱۱۰	۱۱	۱۰	۱۰۰	۱۰	۱۰
۱۴۳	۱۳	۱۱	۱۳۲	۱۲	۱۱	۱۲۱	۱۱	۱۱	۱۱۰	۱۰	۱۱
۱۵۶	۱۳	۱۲	۱۴۴	۱۲	۱۲	۱۳۲	۱۱	۱۲	۱۲۰	۱۰	۱۲
۱۶۹	۱۳	۱۳	۱۵۶	۱۲	۱۳	۱۴۳	۱۱	۱۳	۱۳۰	۱۰	۱۳
۱۸۲	۱۳	۱۴	۱۶۸	۱۲	۱۴	۱۵۴	۱۱	۱۴	۱۴۰	۱۰	۱۴
۱۹۵	۱۳	۱۵	۱۸۰	۱۲	۱۵	۱۶۵	۱۱	۱۵	۱۵۰	۱۰	۱۵
۲۰۸	۱۳	۱۶	۱۹۲	۱۲	۱۶	۱۷۶	۱۱	۱۶	۱۶۰	۱۰	۱۶
۲۲۱	۱۳	۱۷	۲۰۴	۱۲	۱۷	۱۸۷	۱۱	۱۷	۱۷۰	۱۰	۱۷
۲۳۴	۱۳	۱۸	۲۱۶	۱۲	۱۸	۱۹۸	۱۱	۱۸	۱۸۰	۱۰	۱۸
۲۴۷	۱۳	۱۹	۲۲۸	۱۲	۱۹	۲۰۹	۱۱	۱۹	۱۹۰	۱۰	۱۹
۲۶۰	۱۳	۲۰	۲۴۰	۱۲	۲۰	۲۲۰	۱۱	۲۰	۲۰۰	۱۰	۲۰

سوره کاهناره			سوره کاهناره			سوره کاهناره			سوره کاهناره		
۱۰	۱۰	۱	۱۴	۱۴	۱	۱۵	۱۵	۲	۱۸	۱۸	۱
۲۸	۱۰	۲	۳۲	۱۴	۲	۳۰	۱۵	۲	۳۸	۱۸	۲
۵۱	۱۰	۳	۴۸	۱۴	۳	۴۵	۱۵	۳	۴۲	۱۸	۳
۷۸	۱۰	۴	۷۸	۱۴	۴	۷۰	۱۵	۴	۵۴	۱۸	۴
۸۵	۱۰	۵	۸۰	۱۴	۵	۷۵	۱۵	۵	۷۰	۱۸	۵
۱۰۲	۱۰	۶	۹۴	۱۴	۶	۹۰	۱۵	۶	۸۴	۱۸	۶
۱۱۹	۱۰	۷	۱۱۲	۱۴	۷	۱۰۵	۱۵	۷	۹۸	۱۸	۷
۱۳۶	۱۰	۸	۱۳۸	۱۴	۸	۱۳۰	۱۵	۸	۱۱۲	۱۸	۸
۱۵۲	۱۰	۹	۱۵۸	۱۴	۹	۱۵۵	۱۵	۹	۱۲۶	۱۸	۹
۱۶۰	۱۰	۱۰	۱۷۰	۱۴	۱۰	۱۶۰	۱۵	۱۰	۱۴۰	۱۸	۱۰
۱۸۰	۱۰	۱۱	۱۸۴	۱۴	۱۱	۱۷۵	۱۵	۱۱	۱۵۸	۱۸	۱۱
۲۰۵	۱۰	۱۲	۱۹۲	۱۴	۱۲	۱۸۰	۱۵	۱۲	۱۷۸	۱۸	۱۲
۲۲۱	۱۰	۱۳	۲۰۸	۱۴	۱۳	۱۹۵	۱۵	۱۳	۱۸۲	۱۸	۱۳
۲۳۸	۱۰	۱۴	۲۲۴	۱۴	۱۴	۲۱۰	۱۵	۱۴	۱۹۴	۱۸	۱۴
۲۵۵	۱۰	۱۵	۲۴۰	۱۴	۱۵	۲۲۵	۱۵	۱۵	۲۱۰	۱۸	۱۵
۲۶۲	۱۰	۱۶	۲۵۴	۱۴	۱۶	۲۳۰	۱۵	۱۶	۲۲۸	۱۸	۱۶
۲۸۹	۱۰	۱۷	۲۶۲	۱۴	۱۷	۲۵۵	۱۵	۱۷	۲۳۸	۱۸	۱۷
۳۰۴	۱۰	۱۸	۲۸۸	۱۴	۱۸	۲۶۰	۱۵	۱۸	۲۵۲	۱۸	۱۸
۳۲۲	۱۰	۱۹	۳۰۴	۱۴	۱۹	۲۸۵	۱۵	۱۹	۲۶۴	۱۸	۱۹
۳۴۰	۱۰	۲۰	۳۲۰	۱۴	۲۰	۳۰۰	۱۵	۲۰	۲۸۰	۱۸	۲۰

تاریخ	مکان	تیس کا ہزارہ			تیس کا ہزارہ			تیس کا ہزارہ		
		۲۰	۲۰	۱	۱۹	۱۹	۱	۱۸	۱۸	۱
۲۰	۲۰	۲	۲۰	۲	۳۸	۱۹	۲	۲۶	۱۸	۲
۴۰	۲۰	۳	۵۶	۱۹	۲	۵۲	۱۸	۳		
۸۰	۲۰	۴	۷۲	۱۹	۴	۷۲	۱۸	۴		
۱۰۰	۲۰	۵	۹۵	۱۹	۵	۹۰	۱۸	۵		
۱۲۰	۲۰	۶	۱۱۳	۱۹	۶	۱۱۴	۱۸	۶		
۱۴۰	۲۰	۷	۱۵۲	۱۹	۷	۱۵۲	۱۸	۷		
۱۶۰	۲۰	۸	۱۷۱	۱۹	۸	۱۷۲	۱۸	۸		
۲۰۰	۲۰	۱۰	۱۹۰	۱۹	۱۰	۱۸۰	۱۸	۱۰		
۲۲۰	۲۰	۱۱	۲۰۹	۱۹	۱۱	۱۹۸	۱۸	۱۱		
۲۴۰	۲۰	۱۲	۲۲۸	۱۹	۱۲	۲۱۶	۱۸	۱۲		
۲۶۰	۲۰	۱۳	۲۴۷	۱۹	۱۳	۲۳۴	۱۸	۱۳		
۲۸۰	۲۰	۱۴	۲۶۶	۱۹	۱۴	۲۵۲	۱۸	۱۴		
۳۰۰	۲۰	۱۵	۲۸۵	۱۹	۱۵	۲۷۰	۱۸	۱۵		
۳۲۰	۲۰	۱۶	۳۰۴	۱۹	۱۶	۲۸۸	۱۸	۱۶		
۳۴۰	۲۰	۱۷	۳۲۳	۱۹	۱۷	۳۰۶	۱۸	۱۷		
۳۶۰	۲۰	۱۸	۳۴۲	۱۹	۱۸	۳۲۴	۱۸	۱۸		
۳۸۰	۲۰	۱۹	۳۶۱	۱۹	۱۹	۳۴۲	۱۸	۱۹		
۴۰۰	۲۰	۲۰	۳۸۰	۱۹	۲۰	۳۶۰	۱۸	۲۰		

چند خاص بہاڑے

نمبر شمار	پلوہ	آدھا	یلونا	سویا	ڈیورھا ڈھایا	اوسا	دھوئی	پونجا
۱	-	۰	-	۱	-۱	۰۳	۰۴	۰۵
۲	۰	-۱	-۱	۰۲	۳	۷	۹	۱۱
۳	۰	۲	۲	۲	۴	۱۰	۱۳	۱۴
۴	۱	۲	۳	۵	۶	۱۵	۱۸	۲۲
۵	۱	۲	۳	۶	۷	۱۷	۲۱	۲۷
۶	-۱	۲	۴	۰۷	۹	۱۵	۲۱	۲۳
۷	۱	۳	۵	۱۰	-۱۰	۱۷	۲۳	۳۸
۸	۲	۴	۶	۱۱	۱۲	۲۰	۲۸	۴۴
۹	۲	۴	۷	۱۱	۱۳	۲۲	۳۱	۴۹
۱۰	۲	۵	۷	۱۲	۱۵	۲۵	۳۵	۵۵
۱۱	۲	۵	۸	۱۲	۱۶	۲۷	۳۸	۵۹
۱۲	۳	۶	۹	۱۵	۱۸	۳۰	۴۲	۶۶
۱۳	۳	۶	۱۰	۱۶	۱۹	۳۲	۴۵	۷۱
۱۴	۳	۶	۱۱	۱۷	۲۱	۳۵	۴۹	۷۷
۱۵	۳	۶	۱۱	۱۸	۲۲	۳۷	۵۲	۸۲
۱۶	۳	۷	۱۲	۲۰	۲۴	۴۰	۵۶	۸۸
۱۷	۳	۷	۱۳	۲۱	۲۵	۴۲	۵۹	۹۳
۱۸	۳	۷	۱۳	۲۲	۲۷	۴۵	۶۳	۹۹
۱۹	۳	۷	۱۴	۲۳	۲۸	۴۷	۶۶	۱۰۴
۲۰	۵	۱۰	۱۵	۲۵	۳۰	۵۰	۷۰	۱۱۰

ساوی =	ضرب ×	جمع +	ساہ کی علامتیں
{ خطوط وحدانی ( ) }	تقسیم ÷	تفریق -	

وزن کے پیمانے (دیسی)

۱ دوپیری (دوٹی)	= ۲ سیر	۱ رتی	= ۸ چارل
۱ پنییری	= ۵ سیر	۱ ماشہ	= ۸ رتی
۱ دھڑی	= ۱۰ سیر	۱ تولہ	= ۱۷ ماشہ
۱ دھون	= ۲۰ سیر	۱ چھٹانگ	= ۵ تولہ
۱ من	= ۴۰ سیر	۱ پاؤ	= ۴ چھٹانگ
۱ مانی	= ۸۰ سیر	۱ سیر	= ۴ پاؤ

نوٹ :- پنجاب کے بعض مقامات میں غلہ ماپنے کے مندرجہ ذیل اندازے استعمال کئے جاتے ہیں :-

۱ من	= ۱۶ ٹوپے	۱ لاپیہ	= ۴ پڑوپی
۱ پند	= ۵۰ ٹوپے	۱ دروپیہ	= ۲ ٹوپے
۴ پند (۲۰۰ ٹوپے = ۱ مانی)			

لمبائی کے پیمانے

۱۔ دیسی ڈکپڑے کی پیمائش کے لئے

۱ ہاتھ	= ۲ بالٹ	۱ گره	= ۳ انگل
۲ ہاتھ (۱۶ گره)	= ۱ گز	۱ بالٹ	= ۴ گره

زمین کی پیمائش کیلئے

۳ ہاتھ = ۱۰ کرم | ۱۰ کرم = اجریب

ب:- انگریزی

۱۲ یخ = ۱ فٹ | ۲۲۰ گز = ۱ فرلانگ
۳ فٹ = ۱ گز | ۱۷۰ گز = ۱ میل

وقت کے پیمانے دلی

۴۰ میل = ۱ گھنٹی | ۸ پہر = ۱ دن
۱۷ گھنٹی = ۱ پہر | ۳۰ دن = ۱ مہینہ

۳۶۵ دن = ۱ سال
۳۶۵ دن = ۱ سال
۳۶۵ دن = ۱ سال
۳۶۵ دن = ۱ سال

۴۰ سیکنڈ = ۱ منٹ | ۴۴ منٹ = ۱ گھنٹہ
۶۰ منٹ = ۱ گھنٹہ | ۱۲ گھنٹہ = ۱ دن
۲۴ گھنٹہ = ۱ دن | ۳۶۵ دن = ۱ سال

مہینوں کے نام

اسلامی (ہجری)	انگریزی (عیسوی)	دلیسی (سمت)
محرم	جنوری	حیت
صفر	فروری	بانتھ
ربیع الاول	مارچ	حلیٹ
ربیع الثانی	اپریل	اساڑھ یا ہار
جمادی الاول	مئی	ساون
جمادی الثانی	جون	بھادوں
رجب	جولائی	اسوج
شعبان	اگست	کاتک
رمضان	ستمبر	گھر
شوال	اکتوبر	پلوہ
ذیقعد	نومبر	مانگھ
ذوالحجہ	دسمبر	بھاگن

نوٹ:- انگریزی مہینوں کے دنوں کی تعداد یاد رکھنے کے لئے

یہ شعر زبانی یاد کرو

۳۰ دن ستمبر کے اپریل جون نومبر کے

فروری کے ۲۸ باقی سب کے ایک اڈتیس

فروری جب لپ کا آتے ہے اٹھائیس پر ایک بڑھاتے

گنتی کے پیمانے

کاغذ کے لئے

عام اشیا کے لئے

۱ دستہ = ۲۴ کاغذ

۱۲ چیزیں = ۱ درجن

۱ رم = ۲۰ دستے

۱۲ درجن یا ۱۴۴ چیزیں = ۱ گرس

۱ ایک سینکڑہ = ۱۰۰ کوڑی = ۱۰۰۰ روپے

انگریزی سکے کے پیمانے

۱۵ روپے = ۱ پونڈ

۱۲ فاردنگ = اپنی یا پنس

۱۲ روپے = ۱ شنگ

۱۲ پنس = ۱ شنگ

۱ آنہ = ۱ پنس

۱ پونڈ = ۲۰ شنگ

۱ پیسہ = ۱ فاردنگ

۱ گنی = ۲۱ شنگ

نوٹ :- پونڈ کی قیمت سونے کے عباد کی کمی بستی کے باعث

گنتی بڑھتی رہتی ہے :-

رقبہ کے پیمانے

۱۔ دیسی

زمین کی پیمائش کیلئے

۱ ایکڑ = ۱۰۰ گنا

۱ مربع کرم - سرسہی = ۱ سوالتی

۱ ایکڑ = ۸ گنا (۸ گنا) = ۱ گھاؤں = ۱ کلا

۱ مربع کرم = ۱ مرلہ

۱ ایک مربع = ۱۵ کلا یا گھاؤں = ۱ ایک مربع

۱ مربع کرم = ۲۰ مرلے

ج ب انگریزی

۱ مربع فٹ	=	۱۴۴ مربع انچ
۱ مربع گز	=	۹ مربع فٹ
۱ مربع جریب	=	۴۸۴ مربع گز
۱ ایکہ ایکڑ	=	۴۸۴۰ مربع گز یا ۱۰۰ مربع جریب
۱ مربع میل	=	۶۴۰ ایکڑ
۱ مربع پول = مرلہ	=	۲۰ $\frac{1}{2}$ مربع گز
۱ روڈ (لصف بیگم)	=	۱۰۰ مربع پول

————— پتہ —————

۶۶

16